

L'atenció a la diversitat religiosa en l'atenció a emergències

Oficina
d'Afers
Religiosos

**Ajuntament
de Barcelona**

Àrea de Cultura, Educació, Esports i Cicles de Vida
Dept. d'Interculturalitat i Pluralisme Religiosós

OAR

Objectius:

- Garantir el dret a la llibertat religiosa
- Donar a conèixer i facilitar el reconeixement de la pluralitat de creences
- Generar espais de trobada i interacció positiva

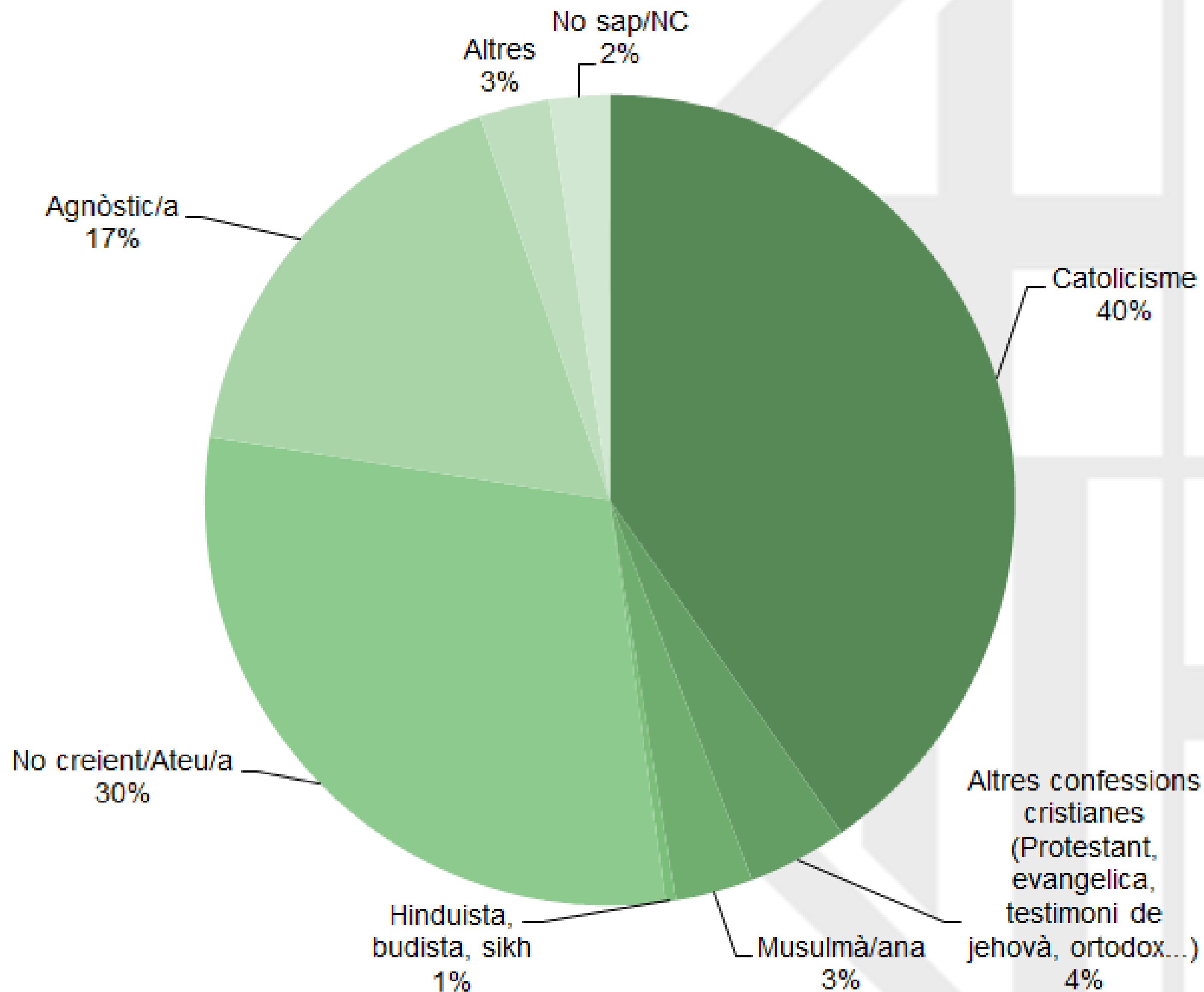
Destinataris:

- Comunitats religioses
- Ajuntament de Barcelona
- Ciutadania

AUTO-IDENTIFICACIÓ RELIGIOSA (2021)

- Percentatge al de no creients: 47%. Al conjunt d'Espanya: 40% (CIS Desembre 2022)
- 40% - catolicisme
- 4% - altres cristianismes
- 3% - musulmans

Diversitat religiosa a Barcelona

- Dades de la memòria anual OAR 2023:

1005

comunitats i
entitats religioses

508

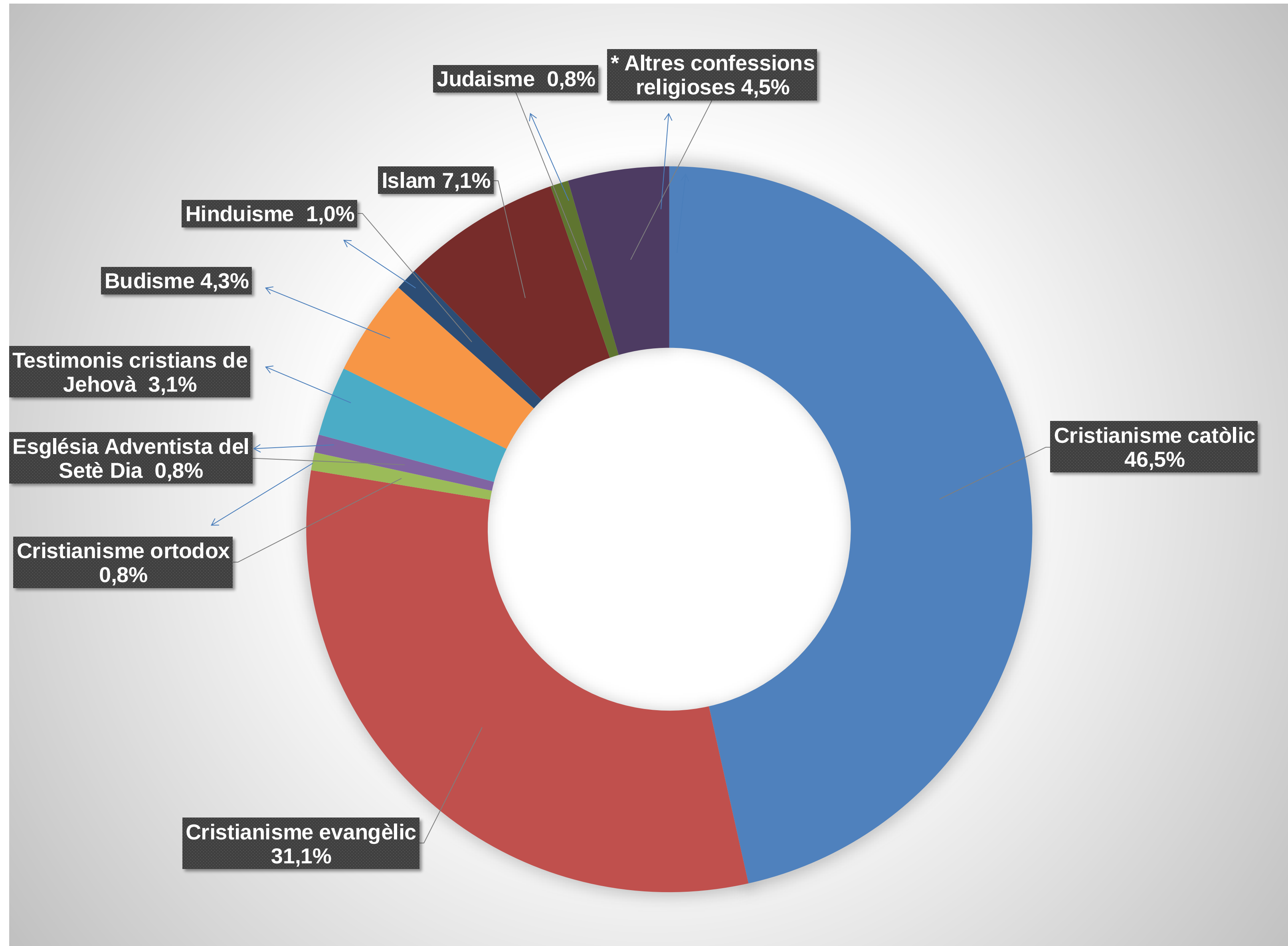
centres de
culte

36

tradicions
religioses

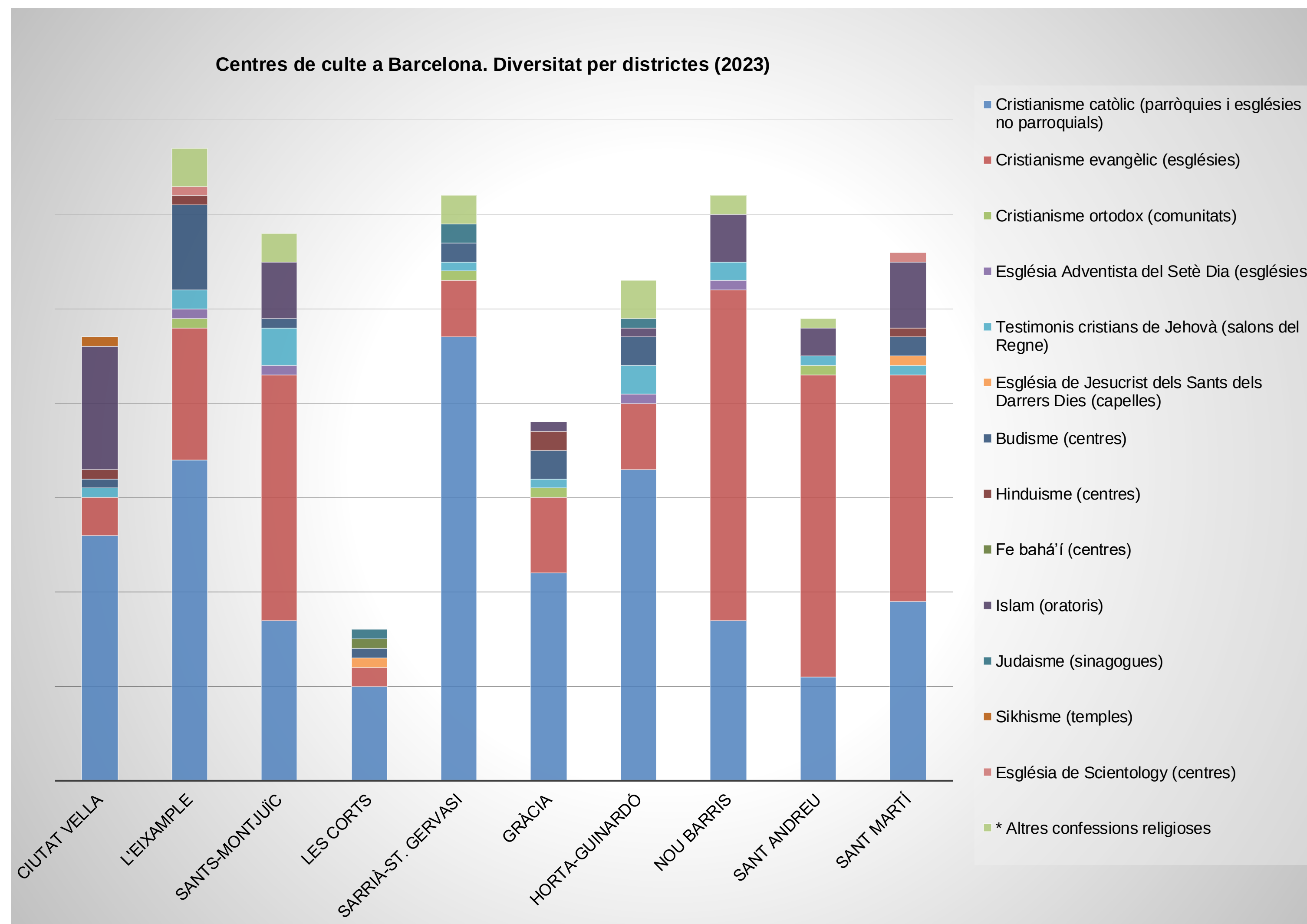

Centres de culte a Barcelona (2023)

Centres de culte a Barcelona (2023)

- És transversal a tota la ciutat
- El nombre de centres de culte no correspon al nombre de fidels
- Existeix una gran diversitat interna entre i dins de les comunitats religioses
- Finançaments, lideratges, coneixements i recursos desiguals

Cultura i religió

Què és la religió? Dificultats de definició

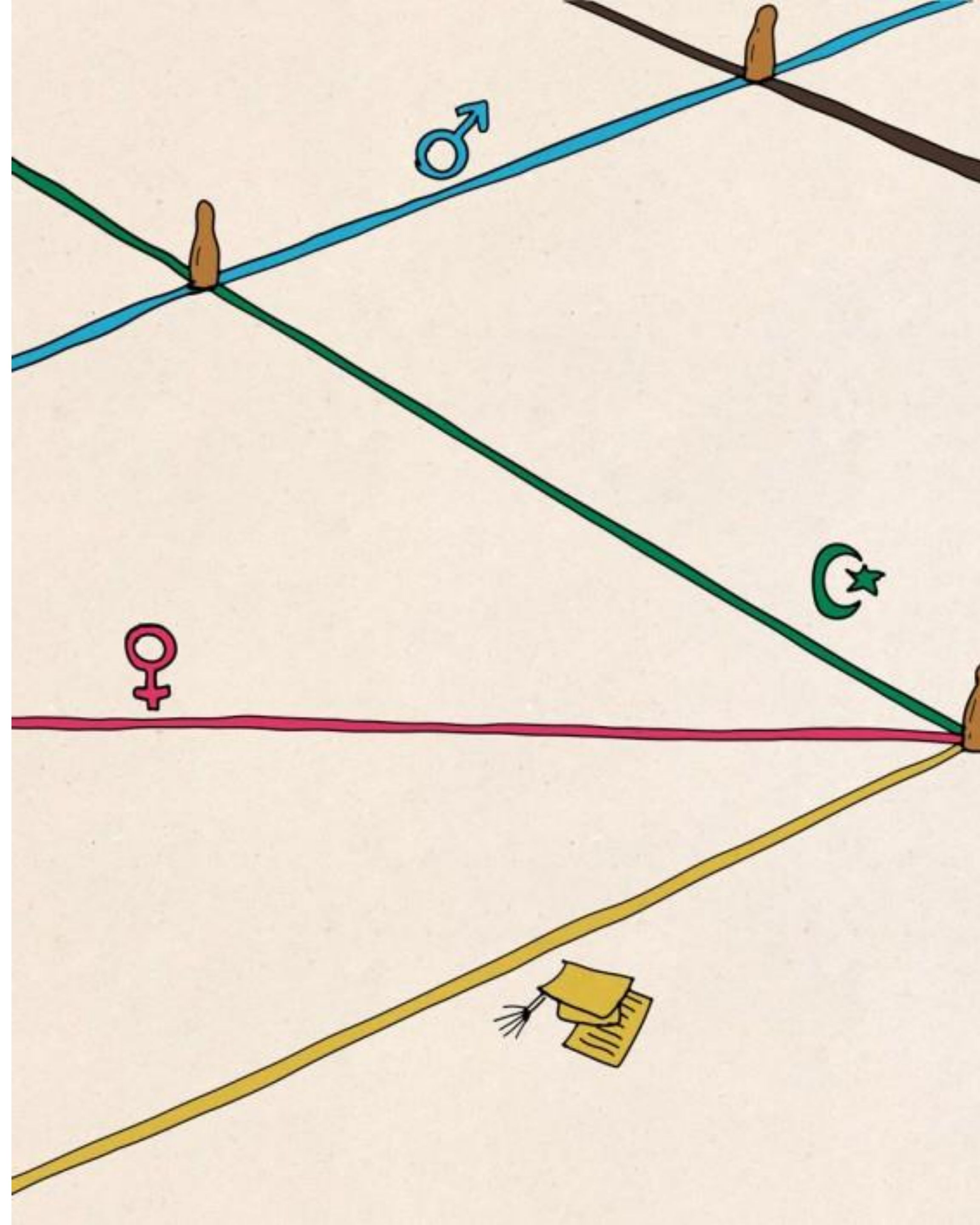
La religió és part d'allò que anomenem **CULTURA**:

- ✓ Té a veure amb la visió del món (**cosmologia**), l'origen i el lloc de la humanitat en el món, l'ordenació del temps i l'espai, l'alimentació, etc.
- ✓ Són creences (**dogma**), **moral i valors**, pràctiques(**ritus**) i experiències (plenitud, **transcendència**).
- ✓ La religió té a veure amb la creença en “**éssers espirituals**”, forces o substàncies **transcendents** o ocultes que van més enllà d'allò visible quotidianament.
- ✓ Té a veure amb allò considerat **sagrat** (digne del màxim respecte).
- ✓ Pot tenir a veure amb la **comunitat** (pertinença) i la **identitat**.

L'eix religiós dins la interculturalitat

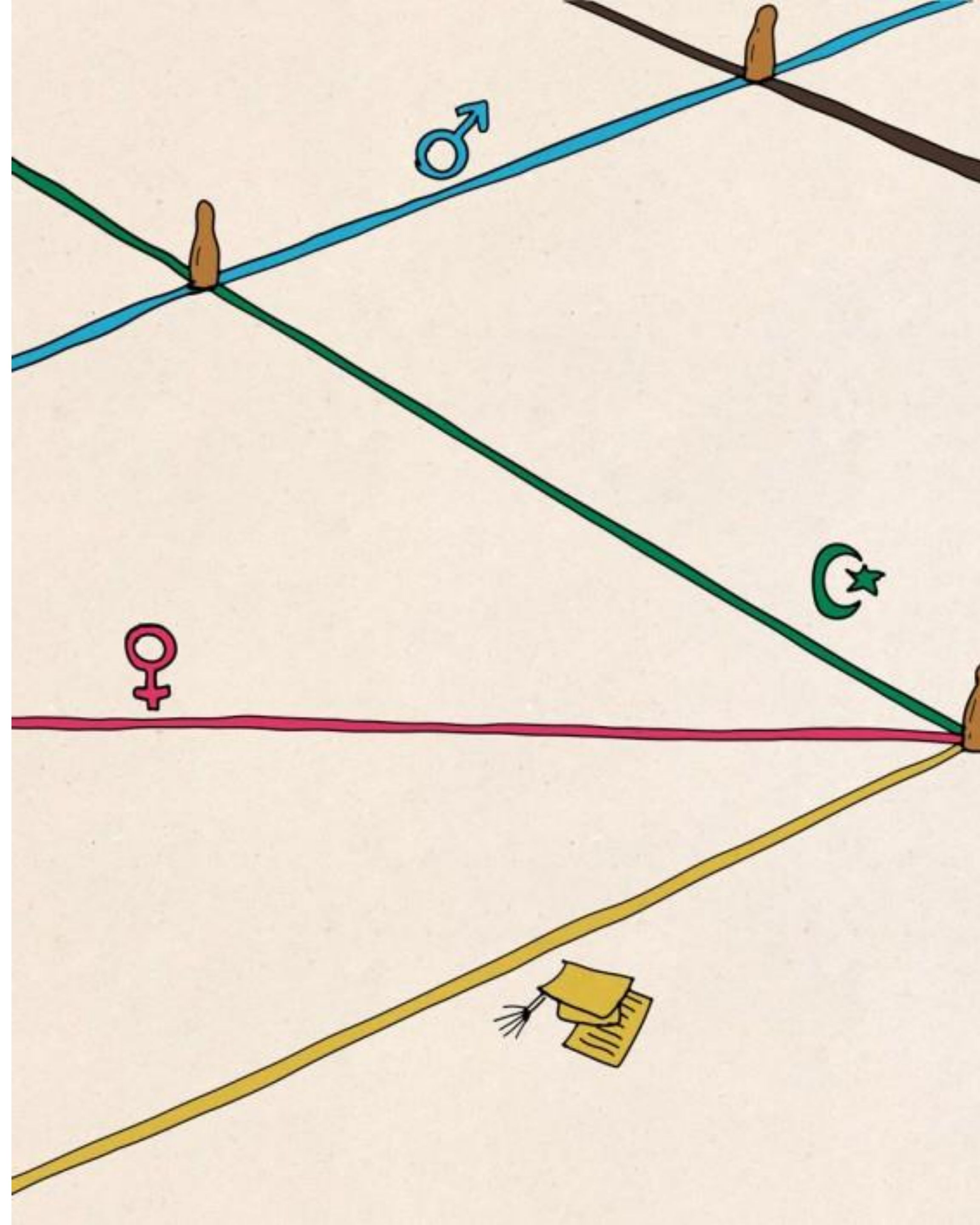
- Diversitat de creences més enllà de la religió
- Diferències entre: religió - cultura - país d'origen
- Diversitat interna dins de cada tradició religiosa
- Mirada personal i única

Una mirada interseccional

- La identificació religiosa d'una persona no ho explica tot
- Cal tenir en compte altres eixos com el gènere, l'edat, la classe social, l'orientació sexual, etc.
- La identitat és múltiple, situacional i dialèctica
- Cada individu és singular

Competència cultural clínica (a partir de Campinha-Bacote, 1999; Papadopoulos, 2011; Prunell, 2000):

1. **Consciència** dels propis biaixos culturals (etnocentrisme) i prejudicis (racisme, etc.)
2. **Motivació**, actitud i **assumpció de responsabilitat** de tenir un tracte equitatiu i no-discriminatori en les intervencions
1. **Habilitats** per captar diferents punts de vista en funció de la cultura.
2. **Coneixement** sobre diferents tradicions culturals, maneres de viure i de veure el món.
3. **Interacció** amb persones culturalment diverses. Participació

La religió està regida per un
marc normatiu específic que fa
que més enllà de la
competència cultural tinguem
l'obligació de respectar el dret a
la llibertat religiosa i de culte

Dret a la llibertat religiosa

“Tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió; aquest dret inclou la llibertat de canviar de religió o de creença, i la llibertat, individualment o col·lectivament, en públic o en privat, de manifestar la seva religió o creença per mitjà de l'ensenyament, la pràctica, el culte i l'observança.”

Art. 18 DUDH

- Els termes “religió” i “creença” entesos en sentit ampli
- Només subjecta a **limitacions** prescrites per la llei necessàries per protegir la seguretat, l'ordre, la salut o moral públiques i els drets fonamentals (PIDCP)
- Relacions de **cooperació** entre l'Estat i les confessions (CE, LOLR)
- No confessionalitat de l'Estat (CE)

MARC NORMATIU LLIBERTAT RELIGIOSA

INTERNACIONAL

- **Declaració Universal de Drets Humans** (art. 18)
- **Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics** (art. 18 + Obs. Gral. 22)
- **Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans a la Ciutat** (art.3)

ESTATAL

- **Constitució espanyola** (art. 16)
- **Llei orgànica 7/1980, de llibertat religiosa**
- **Concordat amb la Santa Seu** (1979)
- **Acords de l'Estat amb les confessions minoritàries (1992)**: esgl. evangèliques, judaisme, islam

CATALÀ

- **Estatut d'Autonomia de Catalunya** (arts. 40, 42, 52)
- **Llei 16/2009**, de 22 de juliol, dels **centres de culte**

LOCAL

- **Carta de Ciutadania de Barcelona** (art. 29)

Aspects transversals

Com s'expressa la diversitat cultural en l'àmbit de la salut?

ASPECTES VISIBLES

que poden ser alterats per factors culturals

Vestit, alimentació, llengua, llenguatge no verbal, origen (a vegades), religió (a vegades), rituals, símbols o objectes, etc.

ASPECTES NO VISIBLES

que poden ser alterats per factors culturals

Creences, religió, grau d'autonomia, rols familiars, concepte de malaltia, relació amb la transcendència, resposta al dolor, ús de tractaments alternatius o tradicionals, noció de la mort i el dol, relació amb el cos, significacions de gènere, imaginari entorn de la gestació i el part, concepció de la maternitat / paternitat, mecanismes d'afrontament i gestió de l'esperança, visió del rol dels professionals, percepció de diagnòstics i pronòstics, etc.

Figurada basada en el model de competència cultural de Purnell.

- La mort tot i que procés biològic és també construït social i culturalment. **La mort no acaba tant sols amb un cos físic sinó també amb un ésser social**
- En totes les societats hi ha un sistema de **valors** entorn la mort, una sèrie de **creences** i de **rituals** destinats a **acompanyar la persona difunta a la seva nova condició**, a tranquil·litzar els vius i a compensar l'amenaça que la mort suposa per al grup.

Creences

□ Cosmologia i conceptualització de la persona:

- Principi o origen
- Vida (esperit, ànima i cos). Sempre hi ha una part de la persona que desapareix amb la mort i una altra que roman
- Mort

□ Vida *post mortem*:

- Transmigració: immanent (aquest món) o transcendent (altre pla d'existència)
- Judici o balança
- Reencarnació
- Desaparició (ateisme)

Rituals funeraris

- Els rituals funeraris són “rituals de pas”
- Tres dimensions:
 1. Tractament del cos difunt
 2. Transit de l’ “ànima”
 3. Dol

Tractament del cos

- ❑ Contaminació i tabú
- ❑ Trasllat del difunt: ràpid o lent
- ❑ Destinació final del cadàver: 4 elements
 - ❑ Terra
 - ❑ Foc
 - ❑ Aire
 - ❑ Aigua

Momificació -
Conservació

Enterrament celestial
budista - Desaparició

Dol

- “Duelo” : individual o psicologia
- “Luto” : social o cultural

Diferents expressions del dol

- ❑ L'expressió de les emocions té un clar component social
- ❑ Allò que en una cultura es viu com experiència social oberta i evident en altra s'ha de viure de forma més oculta i subjectiva.
- ❑ Les formes d'expressar el dol i el dolor són molt diverses
- ❑ Diferències gènere

Valors entorn la mort

□ Diferents mesures de la pèrdua. Edat

Valors entorn tipus de mort

- ❑ Bona mort / mala mort
- ❑ Mort accidental / causal
- ❑ Morts violentes poden suposar “problemes trànsit ànima”: fantasmes
- ❑ Suïcidi:
 - ❑ Prohibit en tradicions abrahàmiques:
 - ❑ Judaisme: Èxode
 - ❑ Cristianisme: patristica (Sant Agustí, Sant Tomàs)
 - ❑ Islam: Alcorà i Sunna
 - ❑ Mal vist en tradicions orientals: *karma*, *samsara*
 - ❑ Excepcions ascètica, sacrifici, martiri:
 - ❑ Hinduisme: *satí*, *prayopavesa*
 - ❑ Cristianisme: *endura* càtar
 - ❑ Islam: *fidâ'* (diferenciar en temps Profeta s. VII i en *haššašîn* s. X)
 - ❑ No confondre amb codis d'honor: *synapo thanou menoï*, *harakiri*, *kamizaze*

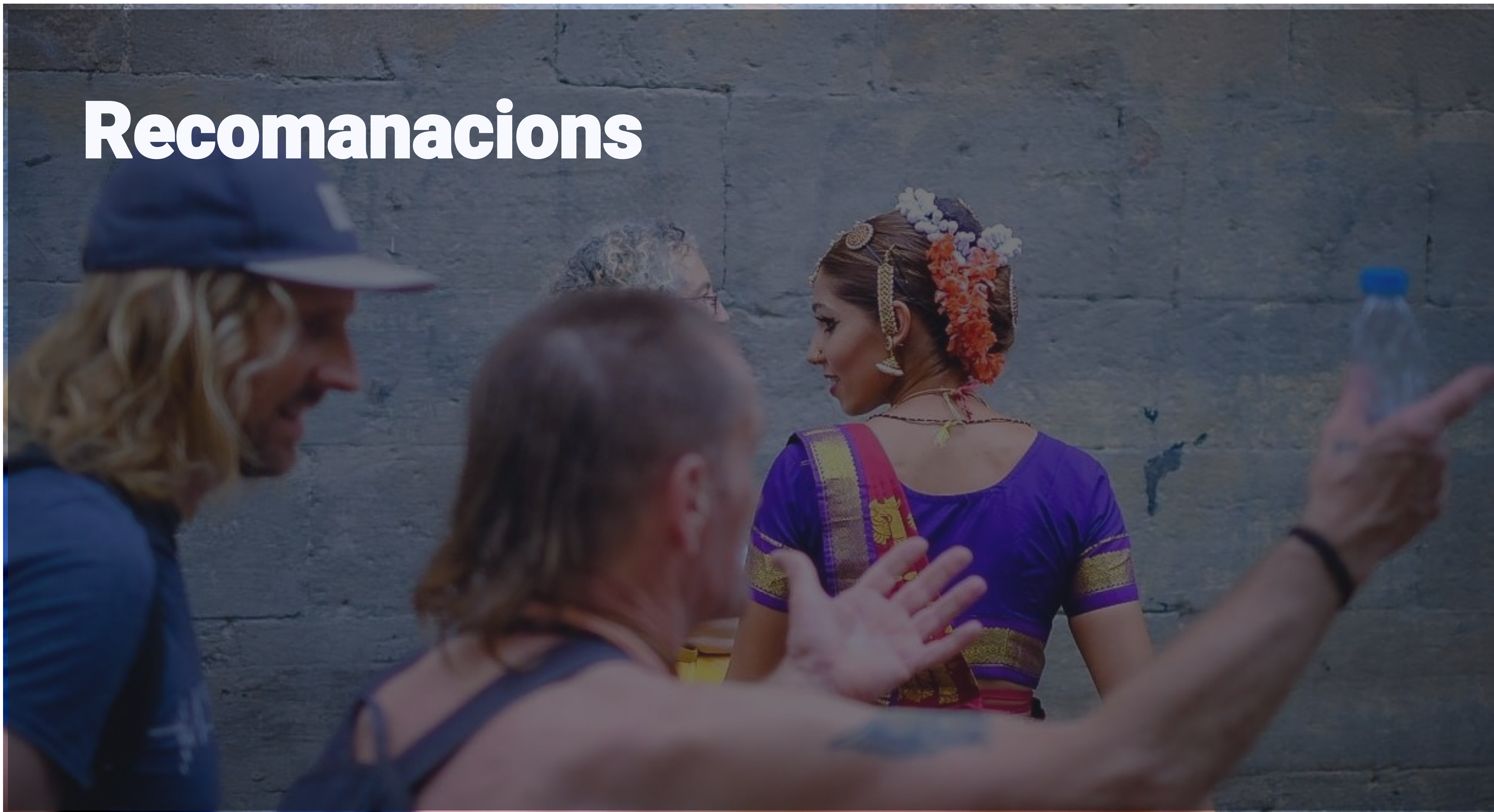

Tabú de la mort S.XX

- ❑ Medicalització. Augment de l'esperança de vida. Mort = fracàs. Tabú de la malaltia terminal
- ❑ Des-sacralització (pèrdua pes de l'Església)
- ❑ Des- socialització. Menys acompanyada d'expressions públiques de dol.
- ❑ Professionalització
- ❑ Mercantilització
- ❑ Reinveniçió de la ritualitat funerària. Personalització
- ❑ Reaccions: death awareness

Recomanacions

Recomanacions generals

- ☒ Tenir en compte les necessitats específiques relacionades amb la diversitat religiosa de les persones afectades en el moment d'atendre-les en espais d'acolliment d'afectats, en els escenaris d'evacuació i acollida i en els espais d'atenció a persones afectades, tant ferits com els seus familiars i amics.
- ☒ Disposar de persones o entitats interlocutores vàlides que siguin referents per a les persones afectades.
- ☒ Cal recordar que no es pot obligar a ningú a declarar sobre la seva religió o creences, però sí que es pot preguntar. En cas que la persona no pot expressar-se: voluntats anticipades

Indumentària, cos i símbols religiosos

- **Manifestació dret a la llibertat religiosa.** Cal permetre a les persones usuàries que els portin sempre que això no suposi una violació del marc legal.
- La indumentària només hauria de ser objecte de prohibició si interfereix objectivament amb altres drets fonamentals com el dret a l'educació o la seguretat (Kirpan).
- Si per raons justificades és imprescindible que una persona es retiri un símbol religiós, és preferible demanar-li que ho faci ella mateixa i en un entorn de privacitat. En cap cas s'ha de manipular aquests símbols de forma irrespectuosa.
- Cal fer atenció a diferents formes de percebre la intimitat, el pudor i la distància corporal acceptable.
- Dret a l'autonomia del pacient a rebutjar certs tractaments

Centre de culte

- Inviolabilitat
- Intentar no interrompre el culte
- Tenir cura amb els objectes sagrats
- Vestimenta apropiada

Alimentació

- La majoria de tradicions religioses estableixen **prescripcions alimentàries**.
- **Algunes tradicions prescriuen èpoques de dejuni** (privació d'alguns aliments, horaris, freqüència, etc.).
- En la mesura que sigui possible, intentar no oferir un únic menú per facilitar alternatives adaptades a les diferents creences.
- En cas que només sigui possible un únic menú, optar per una alternativa vegetariana (moltes religions acceptaran aquesta opció abans que una altra) o per opcions de carn sense porc.

Espai de pregària i assistència religiosa

- Preveure una sala de silenci i recolliment polivalent (pensar, pregar, meditar...) en cas d'allotjar persones evacuades en un centre d'atenció a familiars i altres espais
- Vetllar per tal que l'espai no tingui símbols religiosos que identifiquin una única confessió
- Facilitar l'assistència religiosa (contacte comunitats – OAR)

Cerimònies institucionals

- Les cerimònies de record civil tenen, d'entrada, un caràcter no religiós, atès que no hi ha cap religió pròpia de l'estat. Això, però, no exclou que les entitats religioses, de la mateixa manera que d'altres entitats, hi puguin tenir un paper.
- En els funerals organitzats per l'Administració pública s'ha de tenir present que no hi ha cap confessió que sigui estatal segons la legislació
- Que l'Administració pública organitzi una cerimònia de record civil no exclou que les diferents comunitats religioses puguin organitzar les seves pròpies cerimònies de comiat religiós o interreligioses

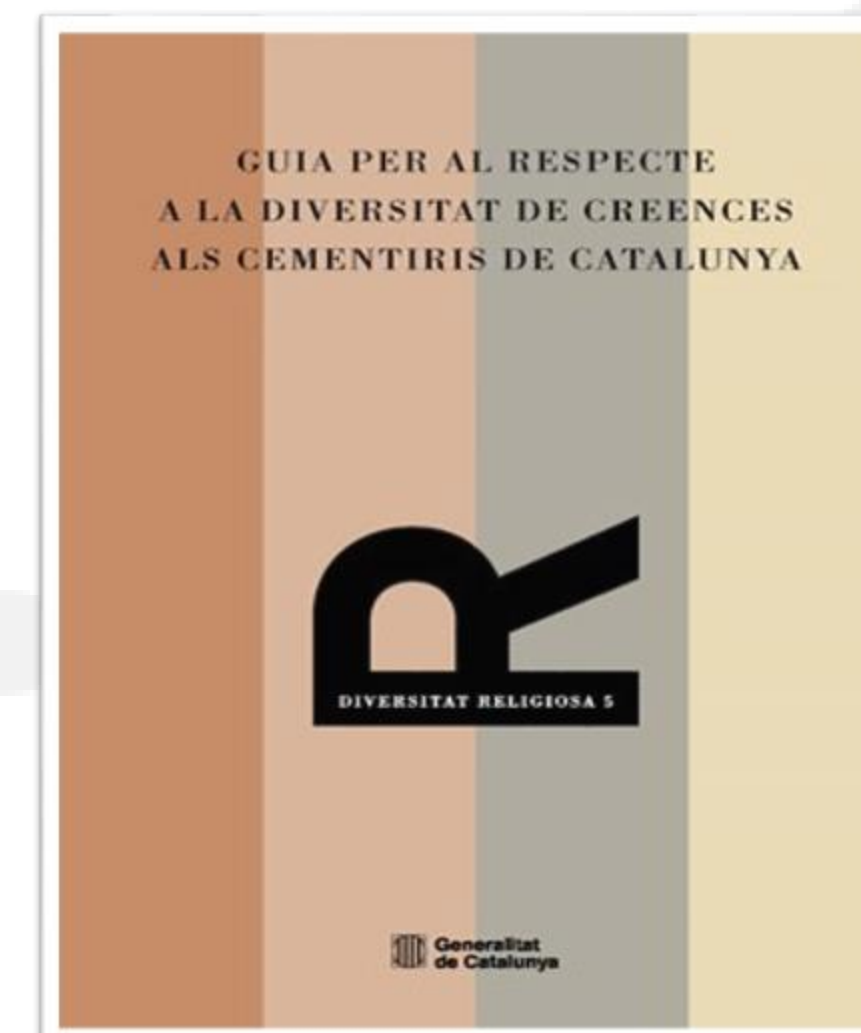
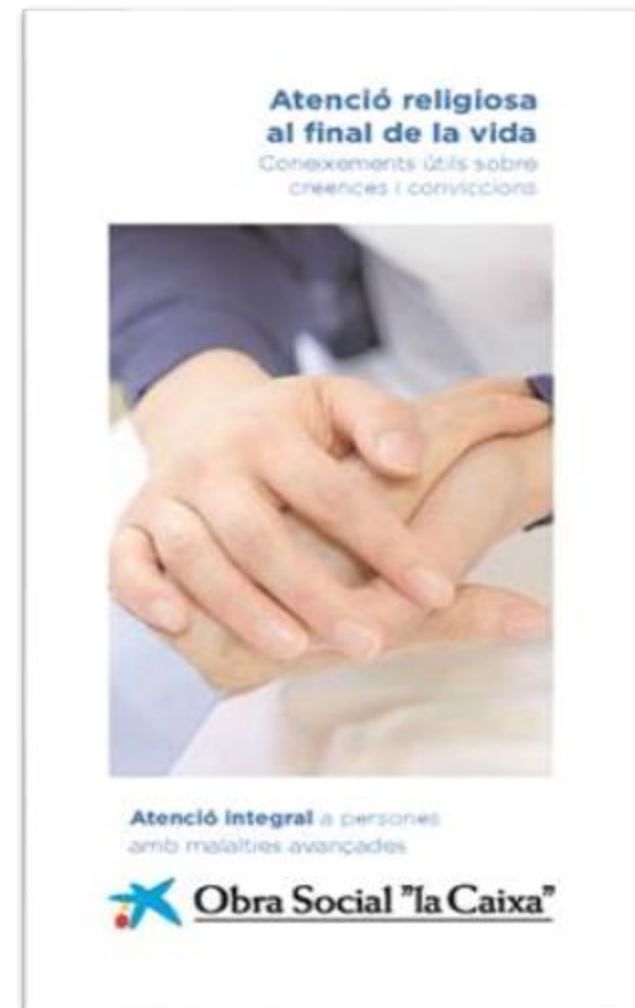

Col·lecció Guies sobre la Diversitat Religiosa

Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya

- Coneix les religions: web OAR <https://ajuntament.barcelona.cat/coneixlesreligions/>

Col·lecció Guies sobre la Diversitat Religiosa

Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya

protecció civil

Guia de recomanacions per a l'adaptació
de la resposta a les emergències a la
diversitat de la nostra societat

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior

OFICINA D'AFERS RELIGIOSOS (OAR)

<http://barcelona.cat/oficina-afers-religiosos>
oar@bcn.cat

**Ajuntament
de Barcelona**